

...δῆλον γὰρ ὡς ὑμεῖς μὲν ταῦτα (τί ποτε βούλεσθε σημαίνειν ὅποταν ὄν φθέγγησθε) πάλαι γινώσκετε, ἡμεῖς δὲ πρὸ τοῦ μὲν ὄμοιδα, νῦν δ' ἠπορήκαμεν... „Je totiž zřejmé, že vy už dávno víte, co vlastně míníte, když užíváte výrazu *jsoucí*, kdežto my jsme se předtím sice domnívali, že tomu rozumíme, nyní jsme však přišli do rozpaků.“¹ Máme dnes my nějakou odpověď na otázku, co vlastně míníme slovem „*jsoucí*“? Nikoliv. A tak je tedy třeba *otázku po smyslu bytí* položit znovu. Jenže jsme dnes alespoň v rozpacích, že výrazu „*bytí*“ nerozumíme? Nikoliv. A tak je tedy napřed třeba porozumění pro smysl této otázky znovu vzbudit. Konkrétní vypracování otázky po smyslu „*bytí*“ je záměrem tohoto pojednání. Interpretace času jako možného horizontu pro vůbec každé porozumění bytí je jeho předběžným cílem.

Směřování k takovému cíli, zkoumání, jež jsou v takovém předsevzetí zahrnuta a jím vyžadována, a cesta k tomuto cíli si žádají úvodem jistého objasnění.

¹ Platón, *Sofisté* 244a.

Úvod

EXPOZICE OTÁZKY PO SMYSLU BYTÍ

Kapitola prvni

NUTNOST, STRUKTURA A PŘEDNOST OTÁZKY PO BYTÍ

§ 1. Nutnost výslovného opakování otázky po bytí

Tato otázka upadla dnes v zapomnění, přestože si naše doba přičítá 2 k dobru, že opět schvaluje „metafyziku“. Má nicméně za to, že je užetřena námaha znovu rozčecovat γινωστρομοαχία περι της ούσιας. Uvedená otázka přitom není nijak libovolná. Udržovala v napětí bá-dání Platónovo a Aristoteleovo – od té doby ovšem také jako *tematická otázka skutečného zkoumání* umkla. Co tyto dva myslitelé vy-do-byli, udržovalo se v rozmanitých posunech a různě „přemalováváno“ až k Hegelově *Logice*. A co bylo kdysi s největším myšlenkovým úsilím, i když zlomkovitě a v prvních nábězích, na fenoménech vy-dobytó, je už dávno ztrivialisováno.

A nejen to. Na půdě řeckých náběhů k interpretaci bytí se vy-tvořilo dogma, které nejenže otázku po smyslu bytí prohlašuje za zbytečnou, nýbrž její opomíjení ještě ospravedlňuje. Říká se: „bytí“ je nejvšeobecnější a nejpřázdňější pojem. Jako takový odolává kaž-dému pokusu o definici. Tento nejvšeobecnější, a tudíž nedefinova-tený pojem také nemá žádné definice zapotřebí. Každý jej stále používá a také již vždy rozumí, co jim míní. A takže to, co jakožto skryté zneklidňovalo antické filosofování a udržovalo je v napětí, stalo nad slunce jasnější samozřejmostí, a to do té míry, že kdo se [4] na to ještě ptá, je obviňován z metodického prohrěšku.

¹ zápas gigantů o bytí – pozn. překl.

Na začátku tohoto zkoumání nemůžeme zevrubně probrat před-
sudky, z nichž se vždy znovu žví názor o zbytečnosti lázání po bytí.
3 Jejich kořeny sahají až k antické ontologii samé. A tu lze dostatečně
interpretovat – co se týče půdy, z níž zakladní ontologické pojmy
vyrůstají, a pokud jde o příměřenost vykazání kategorií a jejich úpl-
nost – teprve s pomocí předem ujasněné a zodpovězené otázky po
bytí. Diskusi těchto předsudků chceme tudíž vést jen tak daleko, aby
vysvětlila nutnost opakování otázky po smyslu bytí. Takové předsud-
ky jsou tři:

1. „Bytí“¹ je „nejvšeobecnější“ pojem: τὸ ὄν ἔστι κοινώτατον πάντων. ² Illud, quod primo cadit sub apprehensione, est ens, cuius intellectus includitur in omnibus, quaecumque quis apprehendit. „Porozumění bytí je vždy již spoluobsaženo ve všem, co kdo na jsoucnu chápe.“³ Avšak „všeobecnost“ „bytí“ není všeobecnost *ro-
du*. „Bytí“ nevymezuje nejvyšší region jsoucna, co se týče jeho poj-
mové artikulace podle rodů a druhů: ὄντε τὸ ὄν γένος.⁴ „Všeobec-
nost“ bytí *překračuje* všechnu všeobecnost rodů. „Bytí“ je podle
označení středověké ontologie „transcendens“. Jednotu tohoto trans-
cendentalního „všeobecná“ oproti rozmanitosti věcně obsažených nej-
vyšších rodových pojmů poznal již Aristotelés jako *jednotu analo-
gie*. Tímto odhalením postavil Aristotelés při vši závislosti na Platón-
ově kladení ontologické otázky [5] problém bytí na zásadně novou
bázi. Ani on ovšem nevyjasnil temnotu těchto kategoriálních souvis-
lostí. Středověká ontologie tento problém mnohostranně diskutovala
především ve škole tomistické a skotistické, aniž by došla k nějaké-
mu zásadnímu vyjasnění. A když konečně Hegel určuje „bytí“ jako
„neurčitě bezprostředno“ a čini toto určení základem všech dalších
kategoriálních aplikací své *Logiky*, pohlíží stejným směrem jako
antická ontologie, až na to, že problém jednoty bytí oproti rozmani-
tosti věcně obsažených „kategorií“, který položil již Aristotelés, pouští

¹ „Jsoucnost

² Aristotelés, *Met.* B 4, 1001a21.

³ Tomaš Akvinský, *Summa theol.*, II¹ qu. 94 a 2.

⁴ Aristotelés, *Met.* B 3, 998b22.

z ruky. Když se tudíž říká, že „bytí“ je nejobecnější pojem, pak to nemůže znamenat, že je nejjasnější a že není potřeba se jím dále zabývat. Pojem „bytí“ je spíše tím nejtemnějším.

2. Pojem „bytí“ je nedefinovatelný. To se vyvozovalo z jeho nejvyšší obecnosti.¹ A to právě – jestliže definitio fit per genus proximum et differentiam specificam.² „Bytí“ vsutku nelze pojmut jako jsouno: enti non additur aliqua natura: „bytí“ se nemůže dostat ně-jakého určení tím, že mu přikneme jsouno. Bytí nelze defnitoricky odvodit z vyšších pojmů a nelze je předvést pomocí nižších. Ale vyplývá z toho, že „bytí“ už nemůže představovat žádný problém? Nikterak; vyvodit lze pouze toto: „bytí“ není nic takového jako jsouno.³ V jistých mezích oprávněný způsob určování jsouna – [6] totiž „defnice“ tradiční logiky, která sama má své základy v antické ontologii – není použitelný na bytí. Nedefinovatelnost bytí nás od otázky po jeho smyslu nijak neosvobozuje, naopak nás k ní přímo vyzývá.

3. „Bytí“ je pojem samozřejmý. Ve všem poznávání a vypovídání, v každém vztahování se k jsounu a v každém vztahování se k sobě samému se „bytí“ užívá a tento výraz je přitom „bez dalšího“ srozumitelný. Každý rozumí, když se řekne: „Obloha je modrá;“ „to jsem rád“ atp. Avšak tato příměrná srozumitelnost pouze demonstuje nesrozumitelnost. Činí zřejmým, že v každém vztahování se a v každém bytí k jsounému jakožto jsounému je a priori jakási záhada. To, že v jistém porozumění bytí již vždy žijeme a že smysl bytí

¹ Srv. B. Pascal, *Pensées et Opuscules* (vyd. Brunschvicg), Paris 1912, str. 169: On ne peut entreprendre de définir l'être sans tomber dans cette absurdité: car on ne peut définir un mot sans commencer par celui-ci, c'est, soit qu'on l'exprime ou qu'on le sous-entende. Donc pour définir l'être, il faudrait dire c'est, et ainsi employer le mot défini dans sa définition.

[Nemůžeme se pokusit definovat bytí a neupadnout přitom do této absurdity: protože žádné slovo nemůžeme definovat, aniž bychom začali říkat, že *jest* (tím a tím), ať už to výslovně vyjádříme či nevyjádříme. Abychom tedy definovali bytí, bylo by třeba říci: *jest*, a použít tudíž definované slovo v jeho definici. – Pozn. ptěkl.]

² defnuit se nejbližším rodem a specifickými diferencemi – pozn. ptěkl.

³ nel nýbrž: o bytí (Sevn) nelze pomocí takového pojmosloví rozhodovat

zůstává přitom zahalen v temnotě, dokazuje zásadní nutnost opakování otázky po smyslu „bytí“.

V oboru základních filosofických pojmů, a dokonce vzhledem k pojmu „bytí“ je pochybné odvolávat se na samozřejmost, když „samozřejmost“ a pouze ona, „ty tajemné soudy obyčejného rozumu“ (Kant), má být a zůstat výslovným tématem analýzy („podniku filosofů“).

Zvážení předsudků však zároveň jasně ukázalo, že na otázku po bytí nejenom chybí *odpověď*, nýbrž že dokonce otázka sama je temná a neurčitá. Opakovat otázku po bytí tudíž znamená: vypracovat nejdříve dostatečným způsobem *položení* otázky.

§ 2. Formální struktura otázky po bytí

5 Máme *položiti* otázku po smyslu bytí. Je-li to jedna z fundamentálních otázek či dokonce fundamentální otázka vůbec, pak je třeba, aby se naše tázání dělo v přiměřené jasnosti. Músíme tudíž krátce pojednat o tom, co patří k otázce vůbec. abychom si na základě toho mohli ukázat otázku [7] po bytí jakožto otázku *význačnou*.

Každé tázání je hledání. Každé hledání je předběžně vedeno tím, co hledá. Tázaní je poznávající hledání jsoucna, co se týče toho, že a *jak* je. Poznávající hledání se může stát „prohledáváním“ (zkoumáním), totiž odhalujícím určováním toho, po čem se ptáme. Ke každému tázání jakožto k tázání po... patří to, „*po čem*“ se tážeme. Všechno tázání po... je jistým způsobem dotazování u... K tázání patří kromě toho, „po čem“ se tážeme, také to, „*u čeho*“ se tážeme. Při zkoumajícím, tj. specificky teoretickém tázání má být to, „po čem“ se ptáme, určeno a přivedeno k pojmu. V tom, „po čem“ se ptáme, spočívá pak to, „*na co*“ se vlastně ptáme, jakožto to, k čemu vlastně směřuje naše intence, to, v čem tázání dosahuje svého cíle. Jakožto chování jistého jsoucna, totiž tazatele, má tázání samo svůj vlastní charakter bytí. Tázaní může otázku „jen tak nadhodit“, anebo může probhat jako explicitní položení otázky. Zvláštnost tohoto druhého způsobu je v tom, že se tázání zprůhledňuje především s ohledem na všechny právě zmíněné konstitutivní charaktery otázky.

Po smyslu bytí je třeba otázku položit. Tím se ocitáme před nutností pojednat otázku bytí s ohledem na uvedené strukturální momenty.

Jakožto hledání potřebuje tázaní jisté předběžné vedení ze strany hledaného. Smysl bytí nám tudíž musí být již jistým způsobem k dispozici. Naznačili jsme: vždy se již pohybujeme v nějakém porozumění bytí. Z něho vyrůstá výšlovná otázka po smyslu bytí a tendence k jeho pojmu. Co „bytí“ znamená, to nevíme. Ale už když se ptáme: „co je 'bytí'?", pohybujeme se v jistém porozumění tomuto „je“, aniž bychom mohli pojmově fixovat, co toto „je“ znamená. Neznáme ani horizont, v němž bychom měli tento smysl uchopit a fixovat. *Toto průměrné a vážné porozumění bytí je faktem.* [8]

Ať toto porozumění bytí jakkoli kolísá, ztrácí se v neurčitosti a pohybuje se těsně na hranici pouhé znalosti slova – přece je neurčitost tohoto porozumění, kterým vždy již disponujeme, sama pozitivním fenoménem, ježž je třeba vyjasnit. Zkoumání o smyslu bytí to však nebude chtít učinit na samém začátku. Nutné vodítko pro interpretaci průměrného porozumění bytí získáme teprve vypracováním pojmu bytí. Zjasnosti o tomto pojmu a o příslušných způsobech, jak mu explicitně rozumět, bude pak možno vyčíst, co znamená ono zatemněné, případně ještě nevyjasněné porozumění bytí a jaké druhy zatemnění, příp. překážek, bránících explicitnímu vyjasnění smyslu bytí, jsou možné a nutné.

Toto průměrné, vážné porozumění bytí může být dále nesenou tradovanými teoriemi a míněními o bytí, a to tak, že tyto teorie přitom zůstávají jako zdroje vládnoucího porozumění skryty. – To, co v tázaní po bytí hledáme, není něčím zcela neznámým, i kdyžž je to zprvu naprosto neuchopitelné.

To, *po čem*¹ se otázka, kterou máme vypracovat, ptá, je bytí, to co určuje jsoucno jako jsoucí, to, vzhledem k čemu již vždy jsoucnu rozumíme, ať už je pojednáváme jakkoliv. Bytí jsoucna „není“ samo žádné jsoucno. První filosofický krok v porozumění problému bytí spočívá v tom, že nebudeme působův τὸ αὐτὸ εἶναι¹, že nebudeme „vyprávět žádné příběhy“, tzn. určovat původ jsoucna jakožto jsouc-

BYTÍ

¹ Platon, *Soph.* 242c.

na tím, že bychom je převáděli na jiné jsoucno, jako kdyby bytí mělo charakter nějakého možného jsoucna. Bytí jako to, 'po čem' se ptáme, vyžaduje tudíž nějaký vlastní způsob vykazování, který se bytostně liší od odkrývání jsoucna. Podle toho bude také to, 'na co' se ptáme, totiž smysl bytí, vyžadovat vlastní pojmový aparát, který se opět bytostně [9] liší od pojmů, jimiž se dosahuje významové určitosti jsoucna.

Pokud je bytí tím, 'po čem' se ptáme, a pokud bytí znamená bytí jsoucna, pak z toho vyplývá, že to, 'u čeho' se máme na bytí ptát, je jsoucno samo. Budeme se jej jaksi vyptávat na jeho bytí. Má-li však vydat charaktery svého bytí nezkresleně, musí být nejprve zpřístupněno jako takové, jaké samo o sobě je. Otázka po bytí – vzhledem k tomu, 'u čeho' se má ptát – vyžaduje, aby byl vydobyt a předem zajištěn správný druh přístupu ke jsoucnu. Avšak „jsoucím“ nazýváme mnohé a v rozličném smyslu. Jsoucí je všechno, o čem mluvíme, co míníme, k čemu se tak či onak vztahujeme, jsoucí je také to, co a jak jsme my sami. Bytí spočívá v tom, že a jak něco je, v realitě, ve výskytu, ve stálosti trvání, v platnosti, v existenci¹, v tom, že něco „je dáno“. *Z kterého* jsoucna máme smysl bytí vyčíst,² od kterého jsoucna máme při odemykání bytí vyjít? Je takové východisko libovolné, nebo má určité jsoucno při rozpracování otázky po bytí přednost? Které je toto exemplární³ jsoucno a v jakém smyslu má přednost?

Má-li být otázka po bytí výslovně položena a má-li být vypracována v plné průhlednosti sebe samé, pak je podle toho, co bylo dosud objasněno, třeba explikovat způsob pohližení na bytí, způsob poro-

¹ a ² Jde ještě stále o obvyklý pojem a o žádný jiný. [Autor chce naznačit, že slovo „Dasein“, které jsme ve shodě s tradicí přeložili jako „existence“, zde ještě neuzílí v novém terminologickém smyslu, pro který rezervujeme překlad „pobyt“; – Pozn. překl.]

² b Dvě různé otázky zde svedeny dohromady: nesrozumitelné, především co se týče role pobytů.

³ c Nesrozumitelné. Pobyt je exemplární proto, že uvádí do hry a do ladu a s-kladu při-klad, který teprve vůbec ve svém bytíování jakožto po-bytíování (hájícím pravdu bytí) při-kládá a při-hrává bytí jako takové.

zumnění a pojmového uchopení smyslu, je třeba připravit možnost správné volby exemplárního jsoucna a vypracovat původní druh přístupu k tomuto jsoucnu. Pohlížení na... porozumnění a pojmové uchopení něčeho, volba a přístup k... jsou konstitutivní složky chování, [10] jimž je tazání, a jsou tedy samy mody bytí určitého jsoucna, totiž toho jsoucna, kterým my, tazatelé, vždy sami jsme. Vypracovat otázku po bytí tudíž znamená: učinni průhledným jisté jsoucno – totiž to, které se táže – v jeho bytí. Kladení této otázky je jakožto modus bytí jistého jsoucna samo bytostně určeno tím, po čem se ptá – totiž bytím.¹ Toto jsoucno, kterým my sami každý jsme a které má mimo jiné bytostnou možnost tázat se, posílujeme terminologicky jako *pobytí*. Výslovné a průhledné položení otázky po smyslu bytí vyžaduje nejprve přiměřenou explikaci jistého jsoucna (pobytu), pokud se týče jeho bytí.²

Neupadá však taková troufalost do zřejmého kruhu? Napřed muset určit jsoucno v *jeho bytí* a na tomto základě pak teprve chtít klást otázku po bytí, co je to jiné než bludný kruh? Neznamená to, že se pro vypracování otázky již „předpokládá“ to, co má přimést teprve odpověď na tuto otázku? Formální námitky, jako je argumentace, že „důkaz se pohybuje v kruhu“, kterou lze v oboru bádání o principech vždy lehce uvést, jsou při uvážování o konkrétních cestách zkoumání vždycky neplodné. Pro porozumnění věci nic nepřináší a brání proniknout do pole zkoumání.

Fakticky však v naznačeném položení otázky vůbec žádný kruh není. Jsoucno může být určeno ve svém bytí, aniž by přitom již musel být k dispozici explicitní pojem smyslu bytí. Kdyby tomu tak nebylo, nemohlo by až dosud být vůbec žádné ontologické poznání, jež hož faktickou existenci nebude ovšem nikdo popírat. „Bytí“ se sice ve vší dosavadní ontologii „předpokládá“, ale ne jako použitelný pojem – ne jako takový, [11] jaký hledáme. „Předpokládání“ bytí má charakter předchůdného zhlédnutí bytí, a to tak, že dané jsoucno je z tohoto pohledu na bytí předběžně ve svém bytí artikulováno. Toto

¹ „Bytí tu“ bráno jako vykloněnost do nicoty bytí (Seyn), bráno jako vztah, poměr.

² Avšak nikoli z tohoto jsoucna se vyčte smysl bytí.

zahlednutí bytí, kterým jsme vedeni, vyrůstá z onoho průměrného porozumění bytí, v němž se již vždy pohybujeme a které *konečnou patří k samoiné bytostné skladbě pobytu*. Takové „předpokládání“ nemá nic společného s kladením nějaké nedokázané zásady, z níž by se deduktivně odvozovala další tvrzení. V položení otázky po smyslu bytí nemůže o nějaký „kruh v důkazu“ vůbec jít, neboť v zodpovídání této otázky nejde o deduktivní zdůvodňování a zakládání, nýbrž o to, aby byl základ vykázan a obhájen.

V otázce po smyslu bytí není obsažen „kruh v důkazu“, ale spíše jakási pozoruhodná „zpětná nebo předběžná vazba“ toho, ‘po čem’ se tážeme (bytí), k tážání jakožto modu bytí jistého jsoucna. To, že tážání je *bytostně zasazeno* tím, ‘po čem’ se táže, patří k *nejvlástonějším smyslu otázky po bytí*. To však znamená jen tolik: jsoucno, jež má charakter pobytu, má k otázce po bytí jistou – a snad dokonce význačnou – vazbu. Není tím však již vykázáno, že určité jsoucno má co do bytí přednost, a nemáme před sebou ono exemplární jsoucno, které má sloužit jako to, ‘u čeho’ máme otázku po bytí primárně položit.² Tím, co jsme dosud probrali, nebyla ani vykázána přednost pobytu, ani nebylo rozhodnuto o tom, že by mohl mít, nebo dokonce nutně měl funkci jsoucna, u něhož je třeba se primárně ptát. Něco takového jako přednost pobytu se zde ovšem ohlašuje. [12]

§ 3. Ontologická přednost otázky po bytí

Charakteristika otázky po bytí, jejímž vodítkem byla formální struktura otázky jako takové, ozřejmila nám tuto otázku jako otázku zvláštní, jejíž vypracování, a natož pak její řešení, vyžaduje řadu fundamentálních úvah. Význačnost otázky po bytí se však plně objeví teprve tehdy, až bude dostatečně vymezena ve své funkci, svém záměru a svých motivech.

^{1 a tj.} od počátku

^{2 b} Opět jako na str. 22 podstatně zjednodušení, a přece je myšlena správná věc. Pobytí není nějakým případem jsoucna, který by sloužil pro představitelovou abstrakci bytí, nýbrž *místem porozumění bytí*.

Nutnost opětovného položení této otázky byla dosud motivována jednak účtyhodností jejího původu, především tím, že na ni nebyla žádná určitá odpověď, ba dokonce tím, že chybí dostatečné položení otázky vůbec. Můžeme však chít vědět, k čemu má tato otázka sloužit. Zůstává jen – či jest vůbec jen – podnikem nějaké volně tékající spekulace o nejvšeobecnějších obecnostech – nebo je to otázka neprincipiálnější a nekonkrétnější zároven?

Bytí je vždy bytí nějakého jsoucna. Veškerenstvo jsoucna se může podle svých rozličných oblastí stát polem odhalování a vymezování určitých věcných oborů. Tyto pak, např. dějiny, přírod, prostor, život, existenci, řeč apod., lze tematizovat jako předměty odpovídajícího vědeckého zkoumání. Vyzdvižení a první fixování věcných oborů ve vědeckém bádání je naivní a hrubé. K rozpracování oboru v jeho základních strukturách dochází jistým způsobem již v předvědecké zkušenosti a ve výkladu oné oblasti bytí, v níž je příslušný věcný obor vymezen. Taktó vyrostlé „základní pojmy“ jsou zprvu jedinými vodítky pro první konkrétní odemčení těchto oborů. Jakkoli těžšíše bádání spočívá ~~téměř~~ vždy v této pozitivitě, k vlastnímu pokroku bádání nedochází ani tak ve strádání výsledků a jejich ukládání do „příruček“, [13] jako spíše v tázání po základní skladbě toho kterého oboru, které je vyvoláno ponejvíce jako reakce na tuto narůstající znalost věci.

Vlastní „polyb“ věd se odehrává ve více či méně radikální a sobě samé nezejvné revizi oněch základních pojmů. Úroveň určité vědy je dána tím, jak dalece je schopna krize svých základních pojmů. V takových imanentních krizích věd stává se vratkým sám vztah pozitivně zkoumajícího tázání k věcem, na které se obrací. Tendence postavit bádání na nové základy ožívají dnes v rozličných disciplínách na všech stranách.

Do „krize základů“ se dostala zdanlivě nejpřísnější a nejpevnější skloubená věda, totiž matematika. Formalismus a intuitionismus spolu bojují o získání a zajištění primárního způsobu přístupu k tomu, co má být této vědě předmětem. Relativistická teorie fyziky vyrůstá z tendence vypracovat vlastní skloubení přírody, tak jak je samo „o sobě“. Jakožto teorie podmínek přístupu k přírodě samé snaží se určením všech relativit uchovat neměnnost zákonů pohybu a staví se tak před otázkou po struktuře věcného oboru, který je jí dán,

před problém matérie. V *biologii* se probouzí tendence klást otázky překračující mechanistické a vitalistické určení organismu a života a snaha nově určit způsob bytí živých bytostí jako takových. V *historických duchovnědých* zesílilo puzení dobrat se skrze tradici a její předvádění a tradování k dějinné skutečnosti samé: literární dějiny se mají stát dějinami problémovými. *Theologie* se snaží o původnější výklad lidského bytí k bohu, o výklad, který by byl čerpán ze samého smyslu víry a který by nevybočoval z jeho mezí. Pomalu začíná opět rozumět tomu, [14] co nahlédl Luther, že její dogmatiká systematickematika spočívá na „fundamentu“, který nevyrostl z tázání primárně vyvěrajícího z víry a jehož pojmový aparát nejenže na theologickou problematiku nestačí, nýbrž ji zakrývá a pokrýváje.

Základní pojmy jsou určeny, v nichž věcný obor, tvořící základ všech tematických předmetů nějaké vědy, dochází svého předběžného porozumění, jímž je vedeno veškeré pozitivní zkoumání. Pravého vykazání a „odůvodňujícího založení“ těchto pojmů se tudíž dosahuje pouze odpovídajícím předchůdným probádním věcných oborů samých. Poněvadž však každý z těchto oborů je získán z oblasti jsoucna samého, neznamená takové předchůdné bádání, v němž jsou vytvářeny základní pojmy, nic jiného než výklad tohoto jsoucna, pokud jde o základní skladbu jeho bytí. Takové bádání musí předcházet pozitivním vědám; a předcházet jim *může*. Práce Platóna a Aristotela je toho důkazem. Takové zakládání věd se zásadně liší od „logiky“, která se belhá za ním a zkoumá náhodný stav nějaké vědy co do její „metody“. Toto zakládání je produktivní logikou, v tom smyslu, že jaksi s náskokem vstupuje do určitého oboru bytí, aby jej teprve odemklo v jeho bytostné skladbě a získané struktury dalo pozitivním vědám k dispozici v podobě jasných pokynů pro tázání. Filozoficky primární tak např. není ani teorie pojmotvorby v historii, ani teorie historického poznání, ale ani teorie dějin jakožto objektu historie, nýbrž interpretace dějinného jsoucna ve vlastním smyslu co do jeho dějinnosti. Positivní výtěžek Kantovy Kritiky čistého rozumu proto také spočívá v prvním rozpracování toho, co patří k přírodě vůbec, a ne v nějaké „teorii“ poznání. Jeho transcendentální logika je apriorní věcná logika bytostného oboru zvaného příroda. [15]

Avšak takové tázání – totiž ontologie vzatá v nejširším smyslu a nehladající oporu v ontologických směrech a tendencích – potřebu-

je samo ještě vodítko. Ontologické tázání je sice oproti ontickému tázání pozitivních věd původnější, i ono však zůstává naivní a nepřehledné, jestliže při svém pátrání po bytí jsoucna nechá neprozkoumaný smysl bytí vůbec. A právě ontologický úkol podat jakousi nikoliv deduktivně konstruktivní genealogii rozličných možných způsobů bytí vyžaduje předběžného dorozumění se o tom, „co tedy vlastně míníme tímto výrazem ›bytí“.

Otázka po bytí směřuje tudíž k apriorní podmínce možnosti nejen věd, které probádávají jsoucno jako něco tak a tak jsoucího a již vždy se přitom v nějakém porozumění bytí pohybují, nýbrž k podmínce možnosti samotných ontologií, které tímto vědám předcházejí a fundují je. *Veskerá ontologie, i kdyby disponovala sebebohatším a sebepevnějším skloubeným systémem kategorií, zůstává od základu slepá a odvrácená od svého nejvlastnějšího záměru, jestliže předem dostatečně neujasnila smysl bytí a nepojala toto ujasnění jako svůj fundamentální úkol.*

Správně pochopené ontologické bádání samo dává otázce po bytí ontologickou přednost, jež jí přísluší před použitím obnovováním účtyhodné tradice a před prací na řešení dosud nejjasného problému.

§ 4. Ontická přednost otázky po bytí

Vědu vůbec lze určit jako celek důvodové souvislosti pravdivých vět. Tato definice není ani úplná, ani nepostihuje [16] vědu v jejím smyslu. Vědy jakožto určitá chování člověka mají tentýž způsob bytí jako toto jsoucno (člověk). Toto jsoucno posihujeme terminologicky jako *pobyt*. Vědecké bádání není ani jediným ani nejbližším možným způsobem bytí tohoto jsoucna. I mimo tento způsob má pobyt sám vůči jinému jsoucnu význačné postavení. Tuto význačnost je třeba předběžně zviditelnit. Při tomto vyjasňování budeme muset předejmout pozdější a teprve ve vlastním smyslu vykazující analýzy.

Pobyt je jsoucno, o kterém nelze říci, že se mezi jiným jsoucnem jen vyskytuje. Toto jsoucno se onticky vyznačuje spíše tím, že mu v jeho bytí o toto bytí samo jde. K této bytostné skladbě pobytu pak ale patří, že má ve svém bytí k tomuto bytí bytostný vztah. A to zase

+

znamená, že si pobyt nějakým způsobem a nějak výslovně ve svém bytí rozumí. Tomuto jsoucnu je vlastní, že skrze jeho bytí a spolu s ním je mu odemčeno bytí samo. *Porozumění bytí je samo bytostným určením pobytu.*¹ Ontická významnost pobytu spočívá v tom, že *pobyt jest ontologicky.*

Ontologicky bytí neznamená zde ještě: vytvářet ontologii. Vyhradíme-li tudíž titul ontologie pro explicitní teoretické tazání po bytí jsoucna, je třeba ontologičnost pobytu, jež nám tane na mysli, označit jako předontologickou. To však neznamená prostě tolik jako bytí onticky, nýbrž bytí ve způsobu jistého porozumění bytí.

Ono² bytí samo, k němuž³ se pobyt může tak či onak vztahovat a k němuž se vždy tak či onak vztahuje, nazýváme *existencí*. A ponevadž bytnost tohoto jsoucna nelze určit nějakou věcně obsažnou odpovědí na otázku 'co to je?', [17] a spočívá spíše v tom, že každé takové jsoucno musí vždy být své bytí [accusativus obiectivus; pozn. překl.] jako bytí, jež je jeho, volíme pro označení tohoto jsoucna titul pobyt jakožto výraz vyjadřující čistě jenom bytí.

Pobyt rozumí sobě samému vždy ze své existence, z jisté možnosti sebe sama, jak sebou samým být, či sebou samým nebýt. Tyto možnosti si pobyt buď sám zvolil, nebo se do nich dostal, či v nich vždy již vyrostl. O existenci, pokud se týče toho, zda se jí chopí, anebo zda jí zanedbá, rozhoduje vždy pouze ten který pobyt sám. Otázka existence je řešitelná vždy jen existováním samým. Porozumění sobě samému, jež nás v *tomto* ohledu vede, nazýváme *existencielním*. Otázka existence je ontickou „záležitostí“ pobytu. K tomu není zapotřebí teoretické průhlednosti ontologické struktury existence. Otázka po této struktuře směřuje k rozboru toho, co existenci konstituuje.⁴ Souvislost těchto struktur nazýváme *existencielitou*. Její analytika má charakter nikoliv existencielního nýbrž *exist-*

^{1 a} Bytí však zde nejen jakožto bytí člověka (existence). To bude jasné z dalšího. 'Bytí ve světě' zahrnuje v sobě vazbu existence k bytí vcelku: porozumění bytí.

^{2 b} to příslušné, konkrétní bytí

^{3 c} jakožto ke svému vlastnímu

^{4 a} tedy žádná existencielní filosofie

tenciálního porozumění. Úkol existenciální analyticky pobytu je co 13 do své možnosti a nutnosti předznačen v ontické skladbě pobytu.

Je-li tedy pobyt určen existencí, potřebuje ontologická analytika tohoto jsoucna vždy již nějaké předběžné pojetí existenciality. Tou ale rozumíme skladbu bytí toho jsoucna, které existuje. V ideji také ve bytostné skladbě spočívá však již idea bytí vůbec. A tak i možnost provedení analyticky pobytu závisí na předchůdném rozpracování otázky po smyslu bytí vůbec.

Vědy jsou způsobu bytí pobytu, v nichž se pobyt vztahuje i k jsoucnu, kterým nemusí být on sám. K pobytu však bytostně patří: být v nějakém světě. [18] Porozumění bytí, jež přísluší k pobytu, týká se tudíž stejně původně jak porozumění něčemu takovému jako „svět“, tak porozumění bytí jsoucna, které se v rámci tohoto světa stává přístupným. Ontologie, jejichž tématem je jsoucno, jehož bytí nemá charakter pobytu, jsou proto fundovány a motivovány samou ontickou strukturou pobytu, k jejímuž určení něco takového jako předontologické porozumění bytí vždy patří.

Fundamentální ontologii, z níž teprve všechny ostatní mohou vzniknout, je tudíž třeba hledat v existenciální analytice pobytu.

Pobyt má proto před vším ostatním jsoucnem mnohostrannou přednost. První přednost je ontická: toto jsoucno je ve svém bytí určeno existencí. Druhá přednost je ontologická: na základě toho, že je pobyt určen existencí, je sám o sobě „ontologický“. K pobytu však stejně původně patří – jakožto konstituens porozumění existenci – také: porozumění bytí všeho jsoucna, jež nemá charakter pobytu. Pobyt má tudíž třetí přednost jakožto onticko-ontologická podmínka možnosti všech ontologií: Bylo tak prokázáno, že se svým ontologickým tážením musíme primárně před vším ostatním jsoucnem obracet na pobyt.

Existenciální analytika má však konec konců svoje existenciální, tj. ontické kořeny. Pouze tehdy, je-li filosofičko-výzkumné tážení samo existenciálně uchopeno jako bytostná možnost toho kterého existujícího pobytu, je možno odemknout existencialitu existence a dostatečně fundovaným způsobem přikročit i k ontologické problematice vůbec. Tím se tedy stala zřetelnou také ontická přednost otázky po bytí.

Onticko-ontologická přednost pobytu byla spařena již dávno, aniž by přitom byl pobyt sám uchopen ve své ryzi ontologické struktuře nebo i jen jako problém, který by k tomuto cíli směřoval. Aristoteles říká: ἡ ψυχὴ [19] τὰ ὄντα πρὸς ἕσταν. ¹ Duše (člověka) je jistým způsobem jsoucími věcmi; „duše“, která tvoří bytí člověka, odkrývá ve způsobech, jakým jest, totiž αὐτοῦθιτος a νόησις, veškeré jsoucno, co se týče toho, ‘že’ jest a ‘jak’ jest, tj. vždy též v jeho bytí. Tuto větu, která poukazuje zpět až k ontologické tezi Parmenidově, pojal do jednoho svého charakteristického výkladu Tomáš Akvinský. V rámci úkolu odvodit „transcendentalie“, – tj. bytostné charaktery, které přesahují každé možné věcně obsahové a rodové určení jakéhokoliv jsoucna, každý modus specialis entis, a které nutně přísluší každému ‘něco’, ať je to cokoliv, – má být prokázáno, že takovým transcendens je také verum. Provádí to tak, že se odvolává na jsoucno, které je již samotným druhem svého bytí způsobilé „sekat se“, tj. vejít v soulad s každým, ať už jakkoliv jsoucím jsoucnem. Toto významně jsoucno, ens, quod natum est convenire cum omni ente, je duše (anima).² Přednost „pobytu“ před vším ostatním jsouc- nem, která zde vystupuje do popředí, i když není ontologicky vy- jasněná, nemá očividně nic společného se špatnou subjektivizací ve- škerenstva jsoucna.

Průkaz onticko-ontologické významnosti otázky po bytí je založen na předběžném naznačení onticko-ontologické přednosti pobytu. Analýzy struktury otázky po bytí jako takové (§ 2) naráží i však na významnou funkci tohoto jsoucna uvnitř tázání samého. Pobyt se při něm odhalil jako jsoucno, jež musí být napřed dostatečně ontologic- ky rozpracováno, má-li se tázání stát schůdným. Nyní se ale ukázalo, že ontologická analytika pobytu tvoří fundamentální ontologii vůbec, a že tudíž oním jsoucnem, na něž [20] je třeba se předběžně obrátit s otázkou po jeho bytí, je zásadně pobyt.

¹ Aristoteles, *De anima* I 8, 431b21, sv. tamt. 5, 430a14 nn.

² Tomáš Akvinský, *Quaestiones de veritate* qu. I a. I c. sv. též zčásti přitmější a od zde zmíněného se odchylnější provedení „deduce“ transcendentalii v opusku *De natura generis*.

§ 4. Ontická přednost otázky po bytí

Je-li naším úkolem interpretace smyslu bytí, je pobyt nejen jsouc-
nem, na něž se musíme se svou otázkou primárně obracet, nýbrž na-
víc i jsoucnem, které se ve svém bytí vždy již vztahuje k tomu, po
čem se touto otázkou ptáme. Otázka po bytí není pak ale nic jiného
než radikalizace jisté bytostné tendence k bytí, jež patří k pobytu sa-
mému, tedy radikalizace předontologického porozumění bytí. [21]

15

kategorie bytí zjevné
(intuitivní)
intuitivní

v domě

existenciální zjevné
(racionální)
racionální

in love

v mládí

str. 72

stát při
sobě

- in - metam

abstraktní
metam

in metam

žádný/nikdo
sociology

students, lifestyle